

Glazbena zrnca iz Bosne - Vice Vicić

Zdenka Miletić

Nanese li vas put u goroviti dio Bosne, gdje svi putovi kao da nalaze svoj kraj, naći ćete se u uskoj dolini okruženoj visokim planinama. To su: Vranica, Matorac, Zahor, Zec i druge planine. Zelenilo šumskih bespuća izvire iz te doline da na drugom kraju strmo uroni u nju. Tu je smješteno staro naselje Fojnica.

Nad mjestom, u svježem zelenilu, na hridi stoji poput orla zdanje koje dominira mjestom i okolicom. To je franjevački samostan. Svojom bjelinom ističe se ponosan jer je nadživio stoljeća koja su nizala kršćanskom narodu i svećenicima teške i crne dane. Osnatak ovog samostana pada u prvoj polovici XIV. stoljeća.

Burna prošlost ovog samostana, naročito za vrijeme Turaka, sačuvala se samo dijelom u dokumentima. Požari i rušenje crkve sa samostanom povlačili su za sobom posljedice. Ali, dokazi koje i danas nalazimo u franjevačkom samostanu potvrđuju da je on bio nekad kulturni centar odakle je zračilo znanje visokoobrazovanih franjevaca, stjecano u Italiji ili drugim zemljama Evrope. Franjevci su išli u korak sa znanostima, o čemu svjedoči njihova biblioteka. U njoj se mogu naći vrhunske knjige iz svih vrsta znanosti. Ima ih oko 13 tisuća. Razgledajući redove knjiga, privukle su mi pažnju neke velikog formata. Povirih u jednu i uskliknuh: glazba! U razgovoru doznala sam da su koralne knjige velike, jer su služile za opću svrhu u kuru (pjevalištu). S posebnim zanimanjem zadržala sam se tu. U ruke mi dođe knjiga u rukopisu, VELIKA PJESMARICA fra VICE VICIĆA, neobjavljena.

Drvenih je korica, presvučena tamnom kožom, ukrašena metalnim sitnim zvijezdama. Zatvarala se pomoću dva kaiša, kojih danas nema. Širina joj je 30,5 cm, dužina 45 cm. Ima 134 lista, od toga 90 strana ispisano notama i latinskim tekstom, a 44 strane tekstovima nabožnih pjesama. Prvi list iza korica nosi potpis VICIĆ. Drugi list na vrhu ima rukom crveno ispisano: Ad unius Summi: in Trinitate Dei. B. M. V. et omniumSanctorum. gloriam et honorem. 1785. Iza toga slijedi početak jedne mise, a na kraju te strane piše ovo: Fr. Vincen Vich a Fonicza Moder. Chori. 1785.

U prvom djelu te pjesmarice nalaze se: mise, Kreda (Creda) i nekoliko stihova na latinskom jeziku. Note su kvadratne i romboidne, linijski sistem od 5 crta, s crvenim taktnim crtama. Tekst i note su crvene, osim inicijala koji su slikoviti, žuto, crveno i zeleno obojeni. Odaju veliko strpljenje i mar. Nije sigurno da li je ovom djelu autor Vicić, no moglo bi se povjerovati da jest.

Drugi dio te knjige sadrži tekstove nabožnih pjesama kojih je autor Vicić. Naslov crveno ispisano glasi: *Pisme razlike na posct. Boxie B. D. M. i svihu Svetij- Fra Viczo Vich. 1785.* Pjesama ima 32 a raspoređene su kao i blagdani kroz godinu. Pisane su hrvatskim jezikom, ikavski, a u načinu pjevanja osjeća se utjecaj dubrovačke književnosti. Razumljivo je, jer je Bosna od davnine bila vezana s Dalmacijom. Napjeve tu ne nalazimo. Smatra se da su melodije bile poznate puku. Na primjer: i danas je dobro poznata popijevka koju puk pjeva uz Božić *Klanjam Ti se Kraljiću ili Ponizno se Teb' klanjamo* na mladu nedjelju (to je prva nedjelja iza mladjaka).

(Poštivanje mjeseca vidimo ne samo kod islamske vjere, nego i kod kršćana, premda ono vuče porijeklo s Istoka. Zapad računa po kalendaru).

Među tim pjesmama zaustavila sam se na jednoj, ispjevanoj u čast sv. Iliji, zaštitniku Bosne. Tekst je biblijski. Najprije iznosi život sv. Ilije, zatim molba da isprosi od Gospodina oprostenje grijeha i na kraju zahvala presv. Trojstvu koje posebno štuje. To se vidi kod većine njegovih pjesama. Presveto Trojstvo je osnovni znak razlikovanja u religijama muslimana i katolika. Od 14 strofa navodim prvu i zadnju.

*Radujse Bosno, koja jesi slavna
Jers' obrala, i to jose odavna,
Iliu svetogh seb' Tsiititegla
Obranitegla.*

*Boxe milostiv Iliu usliscaj
I svako dobro po gnem nami podaj.
Tebi cast, slava, Tebi svaka dika
U vike vika. Amen.*

Osim ove velike pjesmarice, nalazim još jednu (manjeg formata) — MALA PJESMARICA —. Rukom je ispisana ali različitim rukopisima. Tu su i fra Vicićeve pjesme njegovom rukom pisane. Na originalan način istaknuta je vrijednost pjesmarice što se vidi iz sitno ispisanoj teksta na prvoj strani:

*»Qui furabitur librum istum
Non videbit Jezum Christum
Vere ibit ad Infernum
Et clambit in Aeternum:
Gabor, gabor
Numquam plus furabor.«*

Prevedeno:

*Tko ukrade ovu knjigu
Neće vidjeti Isusa Krista
Zaista će otići u pakao
i vikati će do vijeka:
Muka, muka,
nikada više neću krasti.*

Ovo je kao neka vrsta autorskog prava, no slične opomene mogu se naći i na stećcima.

U ovoj pjesmarici vidimo: mise, kreda (Creda) na latinskom jeziku, a popijevke i pjesme na hrvatskom jeziku. Tu je i fra Vicićevih nekoliko misa, zatim pjesme (iz Velike pjesmarice), neke od njih s napjevom. Prepisujem jedan primjer koji ima 2 napjeva. Ovo je drugi:

Na prvi dan godine

A la ti Bo-xe na mi-lo-sti Tvo-joj,

Ko i nam da de prieh go di ni no voj,

Ko je do-stojni do ce ka ti ni smo,

Jer - - bo gri si smo

II strofa:

*Vas je nasc xivot u grisima bio,
Odkad od Majke jest se porodio:
Prosti Isuse proscjenje xelimo,
Tebe molimo.
itd.*

Drugi primjer:

Pisma Gospina svrhu Rožarija

*Rojstvu fa-la svi pi-va-mo: Falit Bog -
-ga ne pristajmo, jer Mariu na da ri*

Puk:

*Ocu slava, sinu dika
Duhu svetom sva kolika,
Slava Budi Marii.*

Ima 15 strofa, a izmjenjuju se pjevači i puk.

U pjesmarici ima 6 napjeva za pjesme. Zadnja je *Ponizno se Teb' klanjamo* s napjevom.

Iz primjera vidimo da su note pisane na 4 crte. Upotrebljavan je C i F ključ.

Osvrnut ću se malo na jezik, jer sâm tekst to iziskuje. Jezik je narodni a grafija je pretežno uzeta iz talijanskog. Npr. ch=ć, gn=nj. Akcentske cjeline pisao je zajedno, npr. »koinam«.

Tko je bio fra Vice Vicić?

Rođen je u Fojnici 1734. godine. Bogoslovne nauke i glazbu završio je u Italiji. Uspjehu u razvoju crkvene glazbe u Fojnici vjerojatno je doprinio njegov lijep glas. To je lako pretpostaviti, jer stanovništvo ovih krajeva ima smisla za glazbu. Bio je župnik u Dobretićima kraj Jajca i u Bihaću. Vrativši se u Fojnicu, radi marljivo na svojoj pjesmarici. Prvi je uveo pjevanje na hrvatskom jeziku za vrijeme sv. Mise, iza Podizanja (pretvorbe) pjesmom *Ponizno se Teb' klanjamo*.

Bolovao je od vodene bolesti. Umro je u Fojnici 1796. godine. Zakopan je u samostanskom groblju u blizini crkve na strmim padinama Vranice planine. Danas to groblje ne postoji jer je prije 150 godina osnovano novo na drugom mjestu. Krčenjem prostora oko crkve uklonjen je svaki trag grobu fra Vice Vicića.

Svojim radom obogatio je glazbenu baštinu. Njegov rad ostao je nepoznat široj javnosti, iako je bio značajan u pogledu glazbe i jezika. Nije li to zakopano blago? Zato, pa i nakon 193 godine, želim kroz ove retke skrenuti pažnju, ili možda potaknuti, ili bar osvježiti znanje kod onih koji su čuli za fra Vicu Vicića.

O pjesmarici Marijana Jajića

Josip Sebastijan Golenić

(Svršetak)

Posljednje stranice Jajićeve pjesmarice posvećene su raznim svecima, koji su se u ono doba slavili, pod naslovom, »Slide Pisme za različite Svetce«. Prva je pjesma sv. Margareti Kortonskoj sa slijedećim tekstom: *U Kortonu, u Kortonu sestro i brate grišniku! U Kortonu vidit onu od pokore priliku, Ah svi skupa Margaritu u pokori glasovitu, ne kasnimo sliditi. Većinom, kako se vidi iz ovog teksta, nisu ni ostali neke literarne i teološke vrijednosti. Sličan je tekst sv. Ivana Nepomuka: Blagdan ovi zvizdam siva, sveti Ivo da se piva... ili sv. Alojziju: Alojzio, rajsko dite, raja cvite... itd. Sv. Antunu su posvećene tri pjesme Zdrav Antune i dvije varijante Ako tražiš ti čudesa — Si queris. Tu su još pjesme sv. Boni mučeniku, Ivanu Krstitelju, Stjepanu, kralju mađarskome, za koju Jajić kaže da je »pošlavončena, izvan Vinca«.*

Obzirom na notni tekst, sve one manje više odišu stranim duhom germanskog porijekla ili nekog drugog.

Da bi zadovoljio i pojedine redovničke zajednice i crkve, Jajić je u svom kantualu donio obrade himana kroz cijelu liturgijsku godinu, pod naslovom: »Ovi slijedeći a) za Večernje b) za Pofale i c) za Časove od dotičnih popivkih postavljeni Napivi službe ponajviše za redovničke crkve.« Tekst je na latinskom i hrvatskom jeziku. Himni su se pratili na orguljama, jer ispod prvog *Lucis Creator optime*, stoji još primjedba: »Paziti valja da se i kod koralnih popivkih (Hymnusah) svaki slideći redak na izmince naglasno samo slovi, a medjuto Organom tiho svira.«

Ovako izgleda himnus *pro Nativitate Domini*:

Je-su re-dem-ptor o-mni-um

Evo i jednog marijanskog himna *Ave Maris Stella*

A-ve Ma-ris stel - - - - - la

Iza himana svetaca nalazi se jedan Rinkov preludij, iza kojeg slijedi ordinarij mise za mrtve ili »Requiem«